

Sprehodi po knjižnem trgu

Lucija Stepančič

Sebastijan Pregelj: *Vdih. Izdih.*

Novo mesto: Goga, 2017.

Najnovejši roman Sebastijana Preglja skozi otroški pogled, ki se prepleta s pogledom ljubečega vzgojitelja, predstavlja negativno utopijo, sumljivo podobno medijskemu poročanju o begunski krizi. Ob nedoločljivi, poetično izrisani obali živijo trije ljudje srednjih let, dva moška in ženska, kot kaže edini, ki so po vseh letih še vedno pripravljeni pomagati nesrečnim prebežnikom, živim ali mrtvim.

“Na obali so bili vajeni ljudi, ki prihajajo z druge strani morja. Vsak teden so videli kak čoln ali barko, včasih tudi več. O njih so slišali po radiu in televiziji. Tudi o nesrečah, ki se dogajajo na odprtem morju, so slišali, vendar se niso dogajale pred njihovimi očmi. Čolni in barke, ki so prišli do obale na njihovem koncu, so se navadno izognili zalivu s čermi in srečno pristali v katerem od sosednjih. Sprva so posnetki nesreč povzročali ogorčenje, jezo in bes, čez čas nelagodje, nazadnje pa se niso dotaknili nikogar več. Nesreče se dogajajo, je obveljalo. Starim, prenapolnjenim čolnom v slabem vremenu še posebej.” Kmalu po tem, ko trojica zanesenjakov začne skrbeti za osirotelega begunskega dečka, se razmere še zaostrijo, proti njim se obrne tako mafija, ki v nesreči vidi priložnost za bogatenje, kot tudi omledna pasivnost povprečnežev, ki si zatiskajo oči pred resničnostjo. Ne samo da jih brutalno fizično napadejo tako imenovani “slabi ljudje”, hrbet jim obrne tudi prebivalstvo, ki meni, da s pokopavanjem umrlih prebežnikov

zastrupljajo vodo. Zavrne jih celo zdravnik, težave imajo s policijo, ki je vse dotlej ustrežljivo zamižala na eno oko, ali pa kar na obe. Na cedilu jih pusti še vojska, ki bi jih sredi kaosa morala ščititi, pritiski z vseh strani se stopnjujejo do neznosnosti. Da bo konec mračen, si ni težko predstavljati, čeprav bo kmalu vse zagrnila pozaba, ki jo bo otopela večina, zavezana mediokriteti, prepoznala kot srečo, vsaj takrat, ko bo na obali spet zacvetel turizem, okamnela priča tragedije pa se bo spremenila v legendo oziroma v lokalno znamenitost za zabavo dopustnikov.

Begunska kriza je predstavljena močno stilizirano, poenostavljeno, ponekod črno-belo in drugje poetizirano, pojavijo se tudi liki iz nočnih mor. Tako pozitivni kot negativni liki prestopajo meje realnega in se izkažejo za bodisi svetniško dobrodelne (lepe duše, ki rešujejo in umivajo trupla utopljenih beguncev, jim perejo oblačila, da bi jih čim bolj dostojno pripravili na pokop, ženske celo češejo, pri čemer pazijo, da jim ne bi izpulili kakšnega lasu, ter si za vsako žrtev posebej izmišljujejo srečne konce) bodisi za podganarje, ki ropajo trupla in skrite dragocenosti z noži iščejo na najbolj nemogočih koncih teles. Molčeča večina, otopela od večnih slabih novic je bolj na strani zla kot dobrega, saj s pasivnostjo vsekakor omogoča domala neomejeno bohotenje slabega.

Dogajanje se zrcali tudi v otroških risbah (posvojeni deček nenehno riše, čeprav se mu barvice zdijo taka dragocenost, da se jih komajda upa uporabljati), njegove male umetnije pa naj bi pripoved vseskozi oskrbovale z močnimi odmerki otroške nedolžnosti. Globoka zavoženost sveta, ki že brez humanitarne katastrofe tiči v problemih brez konca in kraja, je predstavljena tudi skozi avtorjevo sugestivno izbiro podob: umirajoče ptice, zastrupljene ribe, tudi polomljen papirnati zmaj. Vzporedno se razvija pravljичni zaplet s ključem, najdenim v ujeti ribi.

Sporočilnost je podkrepljena (če ne že preobložena) s poudarjeno metaforiko, prizore preveva močan simbolni (in čustveni) naboj, poglavja imajo naslove, ki spominjajo na uokvirjene slike, *Na obali starega morja*, *Vse ptice so tu*, *Moški, deklica in pes*, *Pisma za Adama* itd. Skrajna preprostost učinkuje izbrano in sugestivno. Še preveč izbrano in še preveč pomenljivo, če ne celo pokroviteljsko, kot da brez tega romana nikoli ne bi začutili empatije do žrtev. Avtor si veliko obeta tudi od poudarjanja posameznih besed (kletka, deček, barvice, bombon, zid itd. in prav kmalu je domala vsaka beseda nabita s pomenom), poseben naboj imajo celo pike (oziroma prav te). Krajšanje stavkov vse bolj neugrešljivo sugerira tudi krajšanje diha in z njim povezane čustvene stiske in učinek bi bil spričo vsebine še kako

na mestu, vendar se mestoma zdi, da avtorjeva pretirana prizadevnost empatijo že bolj kot ne odganja.

Prizadevanje, da bi se otroku sredi grozljivega sveta omogočilo domala idilično bivanje, je seveda hvalevredno, še več kot to, na vsem svetu ni ničesar bolj plemenitega, zastavlja pa se vprašanje, ali je dobrodelnost med platnicami lahko izenačena s tisto v resničnosti. Tudi če zanemarimo vse stereotipe o dobrodelnosti in naivno predstavo, da je za humanitarno delo potrebno samo veliko veliko srce brez vsakršne pameti (živim svetnikom v tem romanu še na misel na pride, da bi se morali odločiti med pomočjo enemu samemu živemu otroku ali množici mrtvih in da se stvari slabo iztečejo tudi zaradi njihove neodločitve).

Pregljevo pisanje je seveda mogoče razumeti predvsem kot poskus, da se obudi že otopelo sočutje, če ga neolepšani prikazi iz medijev ne morejo več vzbuditi (ali ga res ne morejo?). Nikakor nočem reči, da se begunske krize ne da predstaviti tudi na otroški način, nasprotno, lani sta med drugim izšla slikanica in strip, ki sta mlademu bralstvu spregovorila tehtno in brez vsiljive poučnosti, saj je bilo dejstvom prepuščeno, da spregovorijo sama od sebe. Po vsej verjetnosti bi bil tudi *Vdih. Izdih.* oklešččen na golo dogajanje, brez utrudljivega prizadevanja za ganotje brez konca in kraja, veliko prepričljivejši.